

Analysis of the dynamics of the volume and quality of technical and tactical actions of young football players

Dilshod CHORIYEV¹

Samarkand branch of Tashkent State Agrarian University

ARTICLE INFO

Article history:

Received February 2021

Received in revised form

20 February 2021

Accepted 15 March 2021

Available online

15 April 2021

ABSTRACT

This article will be devoted to the analysis of the dynamics of technical and tactical movements and quality indicators of young football players, as well as to further improve their physical qualities, such as strength, speed, endurance, agility and the all-round development of their physical abilities, highlight the test results for technical movements based on graphs and diagrams of the number and effectiveness of technical and tactical movements performed by players.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

young footballer,
fast power,
quality,
technique,
development,
training,
endurance time,
ability to accelerate,
load,
training.

Yosh futbolchilarning texnik-taktik harakatlarini xajm va sifat ko'rsatkichlari dinamikasini tahlili

---

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada yosh futbolchilarning texnik-taktik harakatlarni xajm va sifat ko'rsatkichlari dinamikasini tahlili va jismoniy qobiliyatlarini har tomonlama rivojlantirishga, kuchlilik, tezkorlik, chidamkorlik, chaqqonlik kabi jismoniy sifatlarini yana bir qanchasini oshirishga, texnik harakatlari bo'yicha test natijalari jadvallar va futbolchilar tomonidan bajarilgan texnik-taktik harakatlar soni va samaradorligi diagrammalar asosida yoritib berishga qaratiladi.

---

¹ Teacher of physical education and sports, Department of Social and Human Sciences, Tashkent State Agrarian University, Samarkand branch.

E-mail: dilshod.choriyev.97@mail.ru.

Анализ динамики объема и качества технико-тактических действий юных футболистов

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

юный футболист,
быстрая мощь,
качество,
техника,
развитие,
тренировка,
время выдержки,
способность ускоряться,
нагрузка,
тренировка.

Данная статья будет посвящена анализу динамики технико-тактических движений и качественных показателей юных футболистов, а также дальнейшему повышению их физических качеств, таких как сила, быстрота, выносливость, ловкость и всестороннее развитие их физических способностей, освещению результатов тестов по техническим движениям на основе графиков и диаграмм количества и эффективности технико-тактических движений, выполняемых игроками.

O'zbekistonda futbolning ommaviyligi va unga katta qiziqish borligini, uning aholi sog'lig'ini mustahkamlashdagi va jismoniy tarbiyani yaxshilashdagi muhim ahamiyatini, xalqaro maydonligi sport aloqalarini kengaytirishdagi keng imkoniyatlarini e'tiborga olish, futbolni rivojlantirish uchun yordam ko'rsatish va zarur shart-sharoitlar yaratish, shu jumladan futbol klublarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, stadionlarni FIFA talablariga muvofiqlashtirish, O'zbekiston Futbol federatsiyasini va futbol klublarini o'zini o'zi mablag' bilan ta'minlashga va o'z xarajatlarini o'zi qoplashga o'tkazish, jaxon va Osiyo qit'asi championatlarida, xalqaro musobaqalarda O'zbekiston sharafini munosib himoya qilishga qodir bo'lgan yuqori malakali futbolchilar tayyorlashni ta'minlash, shuningdek, mamlakatimiz futbolining ommaviylik darajasini oshirish maqsadida qarorlar qabul qilindi. Xalqimiz e'zozlab kelayotgan futbol Davlatimiz siyosatining ustivor yo'nalishi doirasidan joy olgan. 2018-yil 17-martdagi "Futbolni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori va hozirgi kungacha chiqarilgan qarorlar, O'zbekistonda futbol stort turini rivojlanishiga katta ahamiyat berilayotganiga sabab bo'la oladi [1].

Hozirgi futbolda himoyachilarining vazifalari kengayib ketdi. Ularning vazifasi endilikda raqib hujumini "buzish" dangina iborat bo'lmay, balki himoyada ishonchli va mohirona o'ynash bilan o'z jamoasining hujum harakatlariga faol qo'shilishni uyg'unlashtirib olib borishdan iborat bo'lib qoldi. Ish hajmining juda ortib, harakat turlarining ko'payib ketishi himoyachilarining jismoniy tayyorgarlik darajasi ortishini - kuchi, tezkorligi, chidamliligi, epchilligi, sakrovchanligi, start tezligining yuksakligi rivoj topishini talab qiladi. Bu o'yinchilarning harakat muvofiqligi yaxshi bo'lishi, yerda va havoda mohirona yakkama-yakka tortisha olishlari kerak. Ular jamiki texnik usullarni yaxshi bilishlari, raqiblarga mohirona bas kelib, himoya va hujumni uyushtirishda kerak vaqtida, bilib birgalashib harakat qilishlari kerak [2].

Himoyada o'ynashning umumjamoa uslubi shaxsiy, zona va aralash bo'lishi mumkin. Biroq qisman bo'lsa ham boshqa uslub elementlaridan foydalanmasdan bиргина uslubda o'ynayverish xato. Chunki bu hol himoya taktikasini oddiylashtirib qo'yadi. Himoyada o'ynash uslublarini himoyachilarining individual xislatlari va imkoniyatlarini hisobga olib tanlash kerak.

Himoyada o'ynashning taktik san'ati raqibni qachon o'z holiga qo'ymasdan ta'qib etishni, qachon sheriklardan biriga berib yuborish va qachon zonada o'ynashni bilishdan iborat.

Mudofaa qilayotgan jamoa harakatlarining hammasi hujum qilayotganlar harakatiga javob tariqasida bo'lib, raqiblar taktikasining xususiyatlariga qarab uyushtiriladi. Mudofaaning yaxshi uyushtirilganligi jamoaga hujum harakatlarini ham muvaffaqiyatli bajarish imkonini beradi [3].

Himoyada o'ynash xilma-xil va ko'p planli bo'lib, darvozani mudofaa qilishga, to'pni qo'lga kiritish uchun faol kurashish va hujum uyushtirishga qaratilgan bo'ladi. Himoyadagi o'zin ham hujumdagi singari individual, guruh va jamoa harakatlaridan iborat. Jalon va yevropa chempionatlarda himoyachilarning terma jamoa o'yindagi harakatlari raqibga qarshilik ko'rsatishlarida yuqori texnik-taktik harakatlarni, raqibdan to'pni olib qo'yishdagi harakatlari, ikkinchi qavatdagi amalga oshirilgan harakatlari yuqoriligini kuzatamiz.

O'zbekiston chempionatida ishtirok etayotgan yosh futbolchilarning o'zin davomida himoya chizig'ida bajariladigan harakatlari samarasiz harakatlarini ko'rishimiz mumkin. Bundan keyinchalik terma jamoalarimizning o'yinlarida ham raqibga qarshilik ko'rsatishlarida himoya chizig'ida o'zin olib boruvchi futbolchilarni kamayib ketishiga olib kelishi asosiy sabablar bo'lib kelmoqda. Bu himoyachilarimizdan to'pni olib qo'yishda pozitsiyani to'g'ri tanlay bilmaslik, jamoaviy o'yinda himoyachilarning bir-birini tushunmasligi, havoda to'p uchun kurashda ko'pincha raqibga boy berish, bosh bilan o'yindagi xatolar yaqqol ko'rinish turganligini bildirish mumkindir. Bundan biz o'sib kelayotgan yoshlarimizning himoya chizig'ida o'zin olib borish harakatlarini kuchaytirishimiz ularni malakali himoyachilar bo'lib yetishishida xizmat kilishimiz kerak deb o'ylaymiz.

O'quv-tayyorlov guruhlaridagi futbolchilarni har taraflama tayyorgarliklari xali yaxshi shakllanmagan bo'ladi. Ularni jismoniy, texnik-taktik harakatlari, funksional holatlari, psixik jarayonlari hali rivojlanish va takomillashish holati bo'ladi. Shuning uchun, bu yoshdagi shug'ullanuvchilar bilan mashg'ulotlarni olib borishda juda katta extiyotkorlik va bilim talab qilinadi. Yosh futbolchilarni o'quv mashg'ulotlarini to'g'ri tashkil qilish, yuklamalarni to'g'ri taqsimlash, tiklanishni to'g'ri yo'lga qo'yish kerak bo'ladi.

Bundan yosh futbolchilarni texnik-taktik harakatlari ham yaxshi shakllanmagan va hali bu borada ko'p ishlar qilinishi kerakligini bildiradi. Bunga dalil sifatida bizning pedagogik kuzatishlar natijasida olingan ma'lumotlardir [4-5].

16-18 yoshli futbolchilarni yillik tayyorgarlik davridagi texnik-taktik harakatlar samaradorlik dinamikasini aniqlash maqsadida uchrashuvlarida kuzatishlar olib borildi.

Samarqand Olimpiya zaxiralari kolleji 16-18 yoshli futbolchilarni musobaqa faoliyatlar o'rganildi. Kuzatishlarda ma'lum bo'ldiki, 10 ta o'zin davomidagi o'rtacha, yosh futbolchilarda deyarli barcha texnik-taktik harakatlarni musobaqa sharoitida bajarishlarida ko'p nuqsonlarga yo'l qo'yilishi kuzatildi.

Bunda o'zin davomida boshqa texnik harakatlarga qaraganda ko'p foydalilaniladigan to'p uzatishlarda, to'pni o'z sheriklariga yetib bormasliklari ko'p bora kuzatildi. Biz tajriba hamda nazorat guruhlaridan to'rt nafar himoya ampluasida harakat qilayotgan futbolchilarni tanlab oldik. Bunda, tajriba guruhidan Tolipov Jaxongir (o'ng qanot himoyachi), Umarov Davron (chap qanot himoyachi), Shodiev Ilxom (markaziy himoyachi), Nabiev Zokir (markaziy himoyachi). Nazorat guruhidan Norov Sobirjon (o'ng qanot himoyachi), Umurov Rasul (chap qanot himoyachi), Malikov Sarvar (markaziy himoyachi), Abdullaev Akbar (markaziy himoyachi).

E'tibor qaratsak, tarbiyalanuvchilaridan Tolipov Jaxongir-o'ng qanot himoyachisi: tadqiqotdan oldin o'zin davomida to'p uzatish harakatlarida jami 18 marotaba (SK-72%)

bajargan bo'lsa, tadqiqotdan keyin esa ushbu ko'rsatkich 19 tani (SK-79%) ko'rsatdi. Himoyachilarga xos yana bir texnik harakatlardan biri – raqibdan to'pni olib qo'yish harakatida himoyachi tadqiqotdan oldin o'yin davomida o'rtacha 13 marta (SK-69%) ni tashkil etib, tadqiqotdan keyin esa 13 marta (SK-85%) harakatni bajargan. To'p uchun havoda kurashish texnik harakatini futbolchi tadqiqotdan oldin o'yin davomida o'rtacha 14 marta (SK-71%) ni tashkil etib, tadqiqotdan keyin esa 11 marta (SK-82%) harakatni bajargan.

Tarbiyalanuvchilaridan yana biri Umarov Davron chap qanot himoyachisi: tadqiqotdan oldin o'yin davomida to'p uzatish harakatlarida jami 14 marotaba (SK-71%) bajargan bo'lsa, tadqiqotdan keyin esa ushbu ko'rsatkich 16 tani (SK-88%) ko'rsatdi. Raqibdan to'pni olib qo'yish harakatida himoyachi tadqiqotdan oldin o'yin davomida o'rtacha 12 marta (SK-75%) ni tashkil etib, tadqiqotdan keyin esa 13 marta (SK-92%) harakatni bajargan. To'p uchun havoda kurashish texnik harakatini futbolchi tadqiqotdan oldin o'yin davomida o'rtacha 15 marta (SK-73%) ni tashkil etib, tadqiqotdan keyin esa 16 marta (SK-81%) harakatni bajargan.

Ushbu jamoa markaziy himoyachisi Shodiev Ilhom: tadqiqotdan oldin o'yin davomida to'p uzatish harakatlarida jami 17 marotaba (SK-82%) bajargan bo'lsa, tadqiqotdan keyin esa ushbu ko'rsatkich 18 tani (SK-89%) ko'rsatdi. Raqibdan to'pni olib qo'yish harakatida himoyachi tadqiqotdan oldin o'yin davomida o'rtacha 5 marta (SK-60%) ni tashkil etib, tadqiqotdan keyin esa 7 marta (SK-71%) harakatni bajargan. To'p uchun havoda kurashish texnik harakatini futbolchi tadqiqotdan oldin o'yin davomida o'rtacha 10 marta (SK-70%) ni tashkil etib, tadqiqotdan keyin esa 10 marta (SK-80%) harakatni bajargan.

Markaziy himoyachilardan yana biri Nabiev Zokir: tadqiqotdan oldin o'yin davomida to'p uzatish harakatlarida jami 15 marotaba (SK-80%) bajargan bo'lsa, tadqiqotdan keyin esa ushbu ko'rsatkich 15 tani (SK-87%) ko'rsatdi. Raqibdan to'pni olib qo'yish harakatida himoyachi tadqiqotdan oldin o'yin davomida o'rtacha 9 marta (SK-67%) ni tashkil etib, tadqiqotdan keyin esa 9 marta (SK-78%) harakatni bajargan. To'p uchun havoda kurashish texnik harakatini futbolchi tadqiqotdan oldin o'yin davomida o'rtacha 11 marta (SK-73%) ni tashkil etib, tadqiqotdan keyin esa 13 marta (SK-77%) harakatlarni bajarishga muvaffaq bo'lган.

Nazorat guruhi tarbiyalanuvchilarining natijalarini sharhlab chiqadigan bo'lsak (2-jadval), jamoa o'ng qanot himoyachisi Norov Sobirjon: tadqiqotdan oldin o'yin davomida jami texnik-taktik harakatlar soni o'rtacha 42 ta (SK-71%)ni, tadqiqotdan keyin esa 41 ta (SK-73%)ni ko'rsatdi. Jamoa chap qanot himoyachisi Umirov Rasul: tadqiqotdan oldin o'yin davomida jami texnik-taktik harakatlar soni o'rtacha 47 ta (SK-72%)ni, tadqiqotdan keyin esa 43 ta (SK-74%)ni ko'rsatdi. Malikov Sarvar-markaziy himoyachi natijalari: tadqiqotdan oldin o'yin davomida jami texnik-taktik harakatlar soni o'rtacha 35 ta (SK-71%) ni, tadqiqotdan keyin esa 43 ta (SK-74%)ni ko'rsatdi. Yana bir markaziy himoyachi Abdullaev Akbar natijalari: tadqiqotdan oldin o'yin davomida jami texnik-taktik harakatlar soni o'rtacha 42 ta (SK-71%)ni, tadqiqotdan keyin esa 43 ta (SK-70%)ni ko'rsatdi.

1-jadval. Тажриба гурухида олиб борилган техник-тактик ҳаракатлар кўрсаткичлари (10 та ўйин)

Xarakatlar		Tolipjonov Jaxongir (o'ng qanot himoyachi)				Умаров Даврон (chap qanot himoyachi)				Shodiyev Sherzod (markaziy himoyachi)				Nabiyev Zokir (markaziy himoyachi)			
		+	-	Jami	SK %	+	-	Jami	SK %	+	-	Jami	SK %	+	-	Jami	SK %
To'p uzatishlar	1	13	5	18	72	10	4	14	71	14	3	17	82	12	3	15	80
	2	15	4	19	79	14	2	16	88	16	2	18	89	13	2	15	87
Raqibni aldab o'tish	1	1	0	1	100	1	1	2	50	4	1	5	80	3	2	5	60
	2	2	1	3	67	1	0	1	100	5	0	5	100	4	1	5	80
Raqibdan to'pni olib qo'yish	1	9	4	13	69	9	3	12	75	3	2	5	60	6	3	9	67
	2	11	2	13	85	12	1	13	92	5	2	7	71	7	2	9	78
To'p uchun havoda kurash	1	10	4	14	71	11	4	15	73	7	3	10	70	8	3	11	73
	2	9	2	11	82	13	3	16	81	8	2	10	80	10	3	13	77
Darvozaga zarba berish	1	0	1	1	0	0	1	1	0	1	1	2	50	1	1	2	50
	2	1	1	2	50	0	0	0	0	1	0	1	100	1	0	1	100
Jami TTX	1	33	14	47	70	31	13	44	70	29	10	39	74	30	12	42	71
	2	38	10	48	79	40	6	46	87	35	6	41	85	35	8	43	81

Izoh: 1-tadqiqotdan oldin olingan natijalar; 2-tadqiqotdan keyin olingan natijalar.

Bizning kuzatishlarimizda 16-18 yoshli futbolchilarning natijalari keltirilgan bo'lib, texnik-taktik harakatlarini qay darajada ekanligini baholashga imkon beradi. Dastlabki olingan natijalardan biz nazorat va tajriba guruhidagi yosh futbolchilarning barcha texnik-taktik harakatlarida samaradorlik ko'rsatkichlari yuqori emasligini aniqladik. Bundan biz o'quv-mashg'ulot jarayoniga e'tibor qaratish kerak deb o'ylaymiz.

O'quv-mashg'ulot jarayonida olib borilgan tadqiqotlar natijasida jadvaldan ko'rish mumkinki, tajriba guruhining natijalari birmuncha o'zgargan.

Biz tadqiqot jarayonida o'quv - mashg'ulot jarayonini tarkibidan o'rinn olgan bir qancha kalendar va o'rtoqlik uchrashuvlarini tahlil qildik. O'rtoqlik uchrashuvlarini kuzatishni tayyorgarlik davridan boshladik. Hammamizga ma'lumki, tayyorgarlik davri futbolda qish oylarida amalga oshiriladi. Chunki, milliy championatimiz ham bu vaqtga kelib o'z nihoyasiga yetadi.

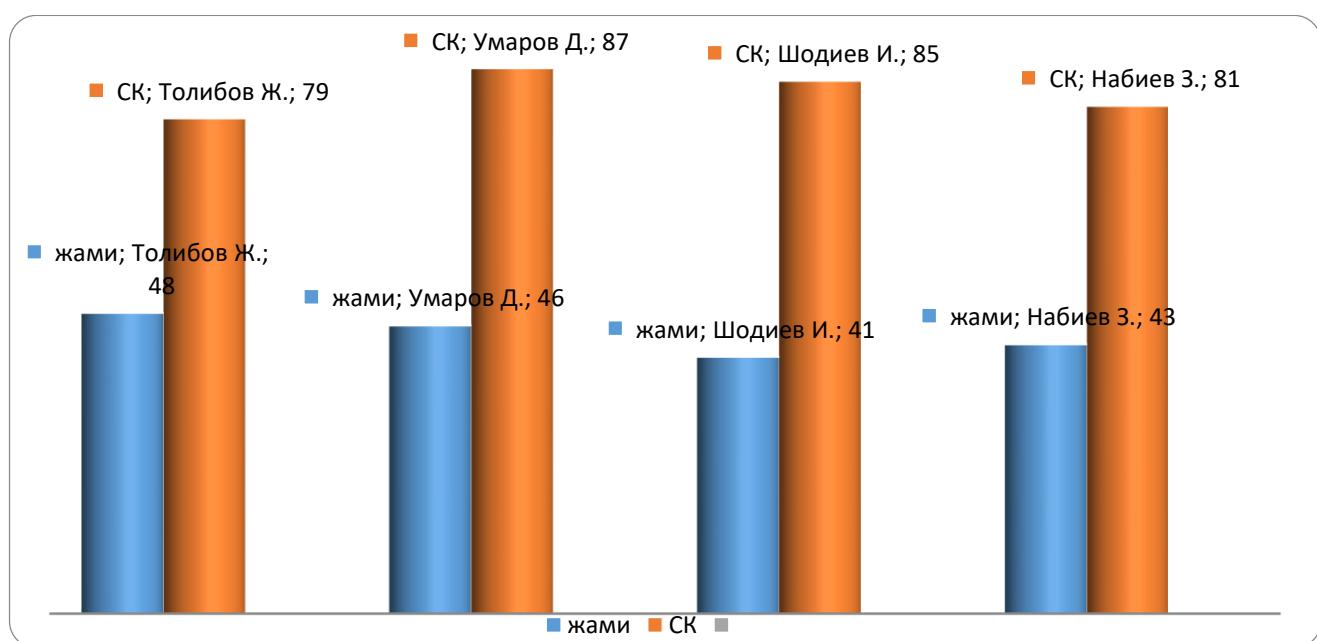
Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, tahlil natijalariga ko'ra tayyorgarlik davrida o'tgan uchrashuvlar saviyasi biroz past darajada bo'ldi. Bu uchrashuvlarda yosh futbolchilarni jismoniy va texnik tayyorgarligi past ko'rinishda bo'ldi. Musobaqa davrida tahlil qilingan

o‘yin natijalari yaxshi bo‘ladi. Tayyorgarlik davridagi natijalar bilan solishtiradigan bo‘lsak anchagina yuqori ko‘rsatkichga erishilganligi yaqqol ko‘zga tashlanadi (1-2-chizma).

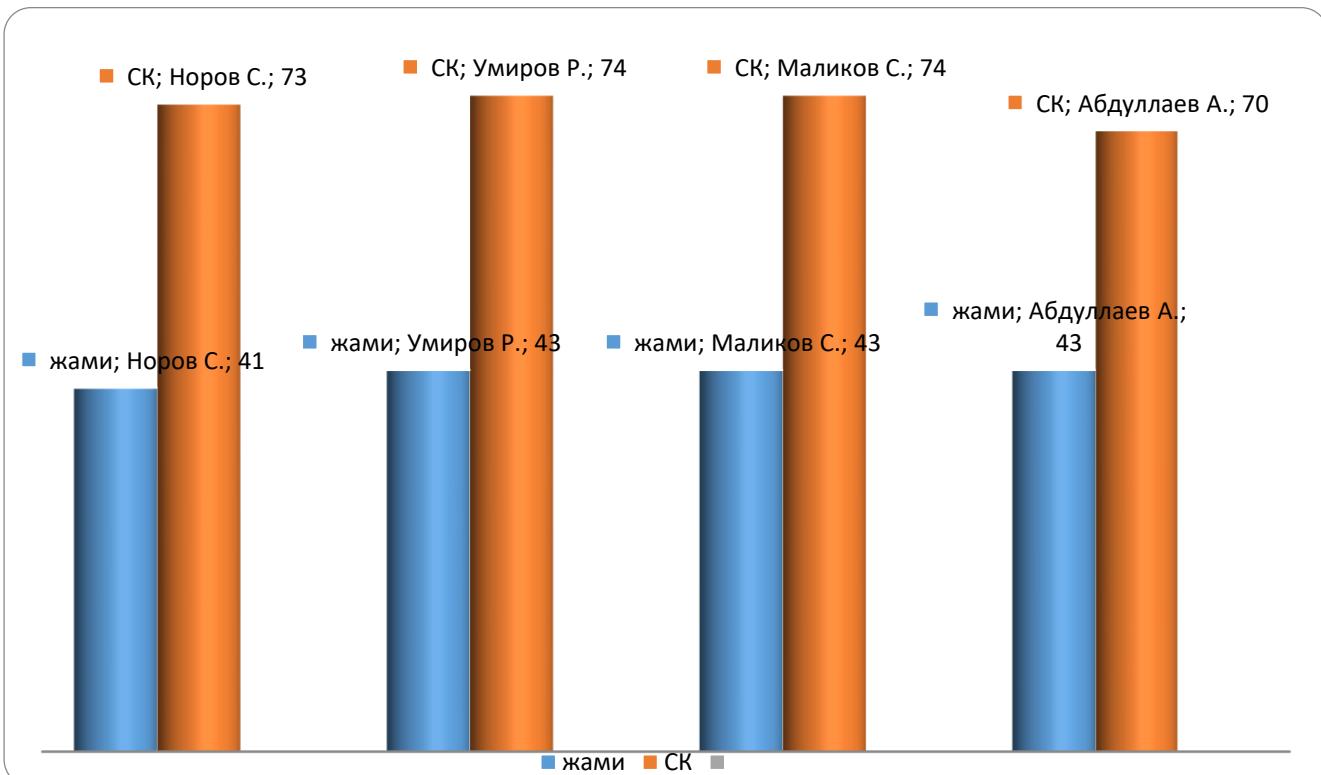
2-jadval. Nazorat guruhida olib borilgan texnik-taktik harakatlar ko‘rsatkichlari (1 tao‘yin)

Харакатлар		Норов Собиржон (ўнг қанот ҳимоячи)				Умиров Расул (чап қанот ҳимоячи)				Маликов Сарвар (марказий ҳимоячи)				Абдуллаев Акбар (марказий ҳимоячи)			
		+	-	Жами	СК %	+	-	Жами	СК %	+	-	Жами	СК %	+	-	Жами	СК %
Тўп узатишлар	1	11	4	15	73	12	4	16	75	11	3	14	79	12	3	15	80
	2	9	5	14	64	11	2	13	85	13	4	17	76	9	4	13	69
Рақибни алдаб ўтиш	1	0	1	1	0	1	1	2	50	3	1	4	75	3	2	5	60
	2	1	1	2	50	1	1	2	50	5	1	6	83	3	1	4	75
Рақибдан тўпни олиб кўйиш	1	10	3	13	77	11	3	14	79	3	2	5	60	5	3	8	63
	2	8	2	10	80	12	3	15	80	4	2	6	67	7	3	10	70
Тўп учун ҳавода курашиш	1	9	3	12	75	10	4	14	71	7	3	10	70	9	3	12	75
	2	11	2	13	85	8	5	13	62	9	4	13	69	10	4	14	71
Дарвоза га зарба бериш	1	0	1	1	0	0	1	1	0	1	1	2	50	1	1	2	50
	2	1	1	2	50	0	0	0	0	1	0	1	100	1	1	2	50
Жами ТТХ	1	30	12	42	71	34	13	47	72	25	10	35	71	30	12	42	71
	2	30	11	41	73	32	11	43	74	32	11	43	74	30	13	43	70

Izoh: 1-tadqiqotdan oldin olingan natijalar; 2-tadqiqotdan keyin olingan natijalar.

1-chizma. Tajriba guruhi futbolchilari tomonidan bajarilgan tadqiqotdan keyingi jami texnik-taktik harakatlar soni va samaradorligi.

2-chizm. Nazorat guruhi futbolchilari tomonidan bajarilgan tadqiqotdan keyingi jami texnik-taktik harakatlar soni va samaradorligi.

Texnik harakatlari bo'yicha test natijalari.

Bizning o'quv-mashg'ulotlarda olingan test natijalar futbolchilarning o'yin davomidagi ko'rsatkichlariga mos kelishini aniqladik. Dastlabki test nazoratini musobaqa davrining boshidagi o'quv-mashg'ulotlarida olingan. Bu yerda texnik harakatlarni aks ettiruvchi 30 m ga to'p bilan yugurishda, to'pni uzoq masofaga tepish, to'pni o'ynatish, to'pni qo'lda uzoq masofaga otish va to'sinlarni oralatib zarba berish nazorat testlarida foydalilanigan. Nazorat testlarida nazorat va tajriba guruhidagi futbolchilarning ko'rsatkichlarida sezilarli darajada farq ko'rindi.

Olingan texnik harakatlarni belgilab beruvchi nazorat testlarida futbolchilarning ko'rsatkichlari bir xil emasligini ko'rsatadi. O'yin davomida to'pni olib yurish harakatlarida nazorat guruhining ko'rsatkichlari ko'zga tashlandi. 30 m to'p olib yugurish nazorat testida ham nazorat va tajriba guruhining futbolchilarning bir xil emasligini ko'rsatdi. Ya'ni, nazorat guruhi sifatida olingan futbolchilarini natijalari, 5,02 soniya (X) va tajriba guruhi sifatida olingan futbolchilarining natijalari 5,11 s natijalarni ko'rsatishgan. Bundan tashqari, tajriba guruhi futbolchilari tadqiqotdan oldin to'pni uzoq masofaga tepish texnik harakatlari natijalari 39,85 m va nazorat guruhida 42,65 m, to'sinlar oralatib darvozagaga zarba berish harakatlarida nazorat guruhini ko'rsatkichlari 5,05 s va tajriba guruhida esa 4,52 s, to'pni yon chiziqdan o'yinga kiritishda tajriba guruhi natijalari o'rtacha 20,62 m va 20,45 m ekanligini aniqladik.

Dastlabki olingan natijalardan xulosa qiladigan bo'lsak, nazorat guruhining futbolchilari test me'yorlarni topshirishda tajriba guruhining futbolchilar tomonidan ko'rsatgan natijalari bilan o'xhash ekanligini ko'rsatdi. Bu natijalardan ikkala guruhdagi futbolchilarning natijalari pastligi o'yin davomidagi ko'rsatayotgan texnik-taktik harakatlarning samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatganligi aniqlandi.

Texnik tayyorgarlikni aniqlashda foydalanilgan nazorat testlarida, jamoalar orasi ko'rsatkichlarida farq borligi aniqlangan. Tajriba guruhi sifatida olingan futbolchilarning texnik tayyorgarlik bo'yicha olingan test me'yorlarida kamchiliklar borligini, ayniqsa, to'pni olib yurish, darvozaga zarba berish, to'sinlar oralatib zarba berish ko'rsatkichlarida kamchiliklar bor. Bizning o'quv-mashg'ulotlarda maxsus ishlab chiqilgan mashqlar orqali bu kamchiliklarni bartaraf etishga harakat qildik.

Tadqiqotimizning keyingi natijalarini biz musobaqaning ikkinchi davrisida olib bordik. Bu yerda texnik harakatlarni belgilab beruvchi nazorat testlarida ham futbolchilarning ko'rsatkichlari bir xil emasligini ko'rsatadi. Ya'ni, 30 m ga to'pni olib yurish nazorat va tajriba guruhdagi natijalar 5,08 s va 4,55 s, to'pni uzoq masofaga tepishda 41,55 m va 45,15 m, to'sinlarni oralatib darvozaga zarba berish harakatlarda 5,01 s va 4,22 s, to'pni yon chiziqdan o'yinga kiritish (aut) 21,53 m va 22,47 m natijalarni aniqladik.

Olingan natijalardan ko'rish mumkinki, dastlabki olingan ko'rsatkichlarga qaraganda tadqiqot so'ngida tajriba guruhining texnik harakatlarni belgilab beruvchi test me'yorlarida farq kuzatildi. Nazorat guruhi sifatida olingan jamoaning futbolchilarining natijalari o'z rejasida olib borilgan mashg'ulotlari asosida o'sish kuzatilmadi.

Olingan natijalardan xulosa qiladigan bo'lsak, biz tomonimizdan ishlab chiqilgan va o'quv-mashg'ulotida jalg qilingan usul va vositalar tajriba guruhining futbolchilarining faoliyatiga ta'sir etganligini aniqladik. Bu natjalarning o'sish, o'yin davomidagi texnik-taktik harakatlarning o'sishiga ham ta'sir etganligini pedagogik kuzatishlardan ham ko'rish mumkin.

3-jadval. Dastlabki va tadqiqotdan so'ng olingan texnik tayyorgarlikni aniqlovchi nazorat test ko'rsatkichlari (X).

№	Test me'yorlari	Nazorat guruhi natijalari		
		Tadqiqotdan oldin	Tadqiqotdan keyin	O'zgarishi
1.	30 m ga to'pni olib yurish	5,11	4,55	0,56*
		5,02	5,08	0,06**
2.	To'pni uzoq masofaga tepish	39,85	45,15	5,3
		42,65	41,55	1,1
3.	To'sinlar oralatib zarba berish	4,52	4,22	0,3
		5,05	5,01	0,04
4.	To'pni yon chiziqdan o'yinga kiritish (aut)	20,62	22,47	1,85
		20,45	21,53	1,08

Izoh: **nazorat guruhi; * tajriba guruhi.

XULOSALAR

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, tahlil natijalariga ko'ra tayyorgarlik davrida o'tgan uchrashuvlar saviyasi biroz past darajada bo'ldi. Bu uchrashuvlarda yosh futbolchilarni jismoniy va texnik tayyorgarligi past ko'rinishda bo'ldi. Musobaqa davrida tahlil qilingan o'yin natijalari yaxshi bo'ldi. Tayyorgarlik davridagi natijalar bilan solishtiradigan bo'lsak anchagina yuqori ko'rsatkichga erishilganligi yaqqol ko'zga tashlanadi.

Olingan natijalardan biz quyidagi fikrga kelamizki, dastlabki 16–18 yoshli futbolchilar orasida o'tkazilgan pedagogik kuzatishlardan, ularning to'plarni yetkazib berishlarida xatoliklari ko'pligi aniqlandi. Bu esa, o'z ornida taktik harakatlarni amalga oshirishda katta kamchiliklardan biridir.

Biz tajriba guruhida jismoniy va texnik harakatlarga to'xtalib qolmasdan taktik harakatlarga taalluqli bo'lgan devor va kesishuv usullarini bo'lib-bo'lib hamda oddiydan murakkabga o'tish usulblari yordamida vositalarimizni joriy etganimiz ta'sir qildi.

Olingan natijalardan ko'rish mumkinki, dastlabki olingan ko'rsatkichlarga qaraganda tadqiqot so'ngida tajriba guruhining texnik harakatlarni belgilab beruvchi test me'yorlarida farq kuzatildi. Nazorat guruhi sifatida olingan jamoaning futbolchilarining natijalari o'z rejasida olib borilgan mashg'ulotlari asosida o'sish kuzatilmadi.

Olingan natijalardan xulosa qiladigan bo'lsak, biz tomonimizdan ishlab chiqilgan va o'quv-mashg'ulotida jalb qilingan usul va vositalar tajriba guruhining futbolchilarining faoliyatiga ta'sir etganligini aniqladik. Bu natijalarning o'sish, o'yin davomidagi texnik-taktik harakatlarning o'sishiga ham ta'sir etganligini pedagogik kuzatishlardan ham ko'rish mumkin.

AMALIY TAVSIYALAR

16–18 yoshli bolalarni futbol texnikasini asoslariga o'rgatish bir qancha xususiyatlarga ega. Buni avvalambor ularda psixofiziologik funksiyalarni rivojlangan darajasini yuqori emasligi bilan izohlash mumkin.

Shuning uchun 16–18 yoshli futbolchilarda ko'proq quyidagi mashqlar qiziqish uyg'otishi aniqlangan:

Maydon o'yinchisi uchun:

- oyok uchida to'g'ri chizik buylab to'pni olib yurish;
- oyokni o'rta qismi bilan to'g'ri chiziq bo'ylab to'pni olib yurish;
- oyoqni ichki yuzasi bilan aylana, sakkiz shaklida to'pni olib yurish;
- ilon izi bo'ylab to'pni olib yurish va boshqalar;
- turgan to'pga, dumalab kelayotgan. sakrab kelayotgan, yondan kelayotgan to'plarga zarbalar berish;
- oyoqni turli qismlari bilan turli traektoriyada kelayotgan to'plarga zarbalar berish;
- osilgan to'plarga boshda kalla kuyishlar va boshqalar;
- to'pni turli usulda to'xtatishlar;
- aldamchi harakatlarni xar xil ko'rinishlari;
- yon chiziqdan to'pni o'yinga kiritishlar;
- to'pni raqibdan olib kuyishni turli shakllari;
- to'pni uynatish va boshqa.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Nurimov R.I. Yosh futbolchilarni texnik va taktik tayyorlash. T.: 2005. – B. 104.
2. Tolipjonov A.I. Yuqori malakali futbolchlar tayyorlashning zamonaviy tizimi. O'quv qo'llanma. Toshkent. O'ZDJTvaSU. 2012. – B. 164.
3. Нуримов З.Р. Основание эффективных средств совершенствования групповых тактических действий квалифицированных футболистов. Т.: 2004.
4. Karimov A.A., To'laganov A.A. Yuqori malakali futbolchilarni musobaqa faoliyatida tezlikni aniqlovchi ayrim jihatlari // Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va uslubiyatining zamonaviy muommolari. T.: 2015 – B. 250–251.
5. Nurimov R.I., Davletmuradov S.R. Yuqori malakali futblchilarning guruh taktik harakatlarni takomillashtirish. O'quv uslubiy qo'llanma, T.: 2014. – B. 51.